

**RAQOBAT MUHITIDA NODAVLAT TA'LIM
MUASSASALARINI STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA SIFAT
MENEJMENTNING ROLI**

Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna

Oriental universiteti

“Biznes va boshqaruv” kafedrası v.b.dotsenti, PhD

Dadamatova Marxabo Furkatovna

Oriental universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisdá raqobat muhitida nodavlat ta'lim muassasalarini strategik rivojlantirish jarayonida sifat menejmentining roli nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Hozirgi globallashtirish sharoitida ta'lim xizmatlari bozori keskin raqobatlashib borayotgani sababli nodavlat ta'lim muassasalari o'z faoliyatini samarali tashkil etish, iste'molchi talablariga moslashish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga intilmoqda. Shu nuqtai nazardan, sifat menejmenti tizimi ta'lim muassasalarining ichki boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, ta'lim sifati va samaradorligini oshirish hamda uzoq muddatli strategik maqsadlarga erishishda muhim vosita sifatida qaraladi. Tezisdá sifat menejmentining asosiy tamoyillari, jumladan doimiy takomillashtirish, iste'molchi yo'naltirilganlik, jarayonlarni standartlashtirish va monitoring tizimlari orqali boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, raqobatbardoshlikni ta'minlashda innovatsion boshqaruv yondashuvlari, raqamli texnologiyalarni joriy etish va xalqaro sifat standartlaridan foydalanishning ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Raqobat muhiti, nodavlat ta'lim muassasalari, strategik rivojlanish, sifat menejmenti, ta'lim menejmenti, ta'lim sifati, raqobatbardoshlik, strategik boshqaruv, xizmatlar sifati, ta'lim bozori, xizmatlar bozori.

Raqobat muhitida nodavlat ta'lim muassasalarini strategik rivojlantirish bugungi kunda ta'lim menejmenti sohasining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Globallasuv jarayonlari, iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi hamda mehnat bozori talablarining tez o'zgarishi ta'lim tizimidan yuqori moslashuvchanlikni, innovatsion yondashuvlarni va sifatga yo'naltirilgan boshqaruvni talab etmoqda. Ayniqsa, nodavlat ta'lim muassasalari uchun raqobat muhiti yanada murakkab bo'lib, ular davlat ta'lim tizimi bilan bir qatorda o'zining alohida o'rnini mustahkamlash, iste'molchilar ishonchini qozonish va barqaror rivojlanishni ta'minlash kabi vazifalarni bajarishi lozim bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, sifat menejmenti tizimi ushbu jarayonda muhim strategik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Sifat menejmenti ta'lim muassasalarining barcha faoliyat yo'nalishlarini qamrab oluvchi kompleks boshqaruv tizimi bo'lib, u ta'lim jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va doimiy takomillashtirishga qaratilgan. Ushbu tizimning asosiy maqsadi ta'lim xizmatlari sifatini oshirish orqali iste'molchi ehtiyojlarini qondirish va muassasaning raqobatbardoshligini mustahkamlashdan iborat. Nodavlat ta'lim muassasalari sharoitida sifat menejmenti nafaqat ichki boshqaruv samaradorligini oshirish, balki tashqi bozorda raqobat ustunligini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Hozirgi kunda ta'lim xizmatlari bozorida iste'molchilar, ya'ni talabalar va ularning ota-onalari tobora talabchan bo'lib bormoqda. Ular nafaqat ta'lim olish, balki sifatli xizmat, qulay sharoit va yuqori natijalarni kutmoqda. Shu bois nodavlat ta'lim muassasalari o'z faoliyatini mijozlar ehtiyojlariga moslashtirishga majbur bo'lmoqda. Bu esa o'z navbatida sifat menejmenti tizimini joriy etish va uni takomillashtirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Sifat menejmenti tizimi orqali ta'lim muassasalari xizmatlar sifatini nazorat qilish, baholash va doimiy ravishda yaxshilash imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada ular bozorda o'z o'rnini mustahkamlab, raqobat ustunligiga erishadi.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik yondashuvlarning keng joriy etilishi ta'lim muassasalaridan yangicha fikrlashni talab etmoqda. Onlayn ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish texnologiyalari, interaktiv metodlar va sun'iy intellekt asosidagi tizimlar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Bunday sharoitda sifat menejmenti tizimi ushbu innovatsiyalarni samarali boshqarish va ularni ta'lim jarayoniga integratsiyalashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, sifat menejmenti tizimi ta'lim muassasalarida risklarni boshqarish, resurslarni optimal taqsimlash va strategik qarorlar qabul qilish jarayonini takomillashtirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda ta'lim tizimini rivojlantirish, xususan, nodavlat ta'lim muassasalarini qo'llab-quvvatlash borasida keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar natijasida nodavlat sektor ulushi oshib, ta'lim xizmatlari bozorida sog'lom raqobat muhiti shakllanmoqda. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayrim muassasalarda sifat menejmenti tizimi yetarli darajada joriy etilmagan, boshqaruv mexanizmlari esa zamonaviy talablar darajasiga to'liq javob bermaydi. Bu esa ularning raqobatbardoshligini pasaytiradi va strategik rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Shu sababli sifat menejmenti tizimini chuqur o'rganish, uni ta'lim menejmenti bilan integratsiyalash va amaliyotga joriy etish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim xizmatlari bozorida nodavlat ta'lim muassasalari faoliyati tobora kengayib borayotganligi ularning raqobat muhitida samarali faoliyat yuritishini ta'minlash zaruratini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, ta'lim menejmenti nuqtai nazaridan qaraganda, raqobat sharoitida muvaffaqiyatga erishish ko'p jihatdan muassasalarning boshqaruv tizimi va xizmatlar sifati bilan bog'liqdir. Shu bois sifat menejmenti tizimi nodavlat ta'lim muassasalarining strategik rivojlanishida muhim vosita sifatida qaraladi. Sifat menejmenti ta'lim jarayonini tashkil etish, resurslardan samarali foydalanish,

ilmiy –amaliy anjuman

o‘quv dasturlarini zamonaviy talablar asosida shakllantirish hamda iste‘molchilar ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan kompleks boshqaruv tizimidir.

Raqobat muhitida faoliyat yuritayotgan nodavlat ta‘lim muassasalari uchun sifat menejmentining asosiy vazifasi – bozorda ustunlikni qo‘lga kiritish va uni saqlab qolishdan iborat. Bu esa faqatgina yuqori sifatli ta‘lim xizmatlarini taqdim etish orqali amalga oshiriladi. Sifat menejmenti tizimi muassasalarga ichki jarayonlarni optimallashtirish, boshqaruv samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini nazorat qilish va doimiy ravishda takomillashtirib borish imkonini beradi. Ayniqsa, mijozga yo‘naltirilganlik tamoyili asosida faoliyat yuritish, talabalar va ularning ota-onalari ehtiyojlarini chuqur o‘rganish hamda ularga mos xizmatlar taklif etish raqobatbardoshlikni oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Bundan tashqari, sifat menejmenti tizimi orqali nodavlat ta‘lim muassasalari o‘z faoliyatini strategik rejalashtirish asosida olib boradi. Bu esa uzoq muddatli rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish ham sifat menejmentining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Ta‘lim jarayonini raqamlashtirish, onlayn platformalardan foydalanish va interaktiv metodlarni qo‘llash orqali ta‘lim sifati sezilarli darajada oshiriladi. Shu bilan birga, monitoring va baholash tizimining samarali tashkil etilishi ta‘lim xizmatlari sifatini nazorat qilish va kamchiliklarni o‘z vaqtida bartaraf etish imkonini beradi.

Nodavlat ta‘lim muassasalarining raqobat muhitida sifat menejmentining o‘rni quyidagicha tahlil qilamiz (1-jadval):

1-jadval

Nodavlat ta‘lim muassasalarida sifat menejmentining raqobat muhitidagi o‘rni¹

¹ Internetdagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

ilmiy –amaliy anjuman

№	Sifat menejmenti yo‘nalishi	Mazmuni	Raqobatbardoshlikka ta’siri
1	Strategik boshqaruv	Uzoq muddatli rivojlanish rejalarini ishlab chiqish	Barqaror raqobat ustunligi ta’minlanadi
2	Mijozga yo‘naltirilganlik	Talabalar ehtiyojlarini aniqlash va qondirish	Mijozlar sodiqligi oshadi
3	Ta’lim sifati	Zamonaviy o‘quv dasturlari va metodlar	Xizmatlar sifati yaxshilanadi
4	Kadrlar salohiyati	O‘qituvchilar malakasini oshirish	Ta’lim samaradorligi ortadi
5	Innovatsion yondashuv	Raqamli texnologiyalarni joriy etish	Bozorda ustunlik yaratiladi
6	Monitoring va baholash	Ta’lim natijalarini tahlil qilish	Kamchiliklar bartaraf etiladi
7	Resurslarni boshqarish	Moliyaviy va moddiy resurslardan foydalanish	Samaradorlik oshadi
8	ISO standartlari	Xalqaro sifat tizimlarini joriy etish	Ishonchlilik kuchayadi
9	Ichki audit	Faoliyatni nazorat qilish	Xatoliklar kamayadi
10	Uzluksiz takomillashtirish	Doimiy rivojlanish jarayoni	Raqobatbardoshlik mustahkamlanadi

Yuqoridagi jadval ma’lumotlari nodavlat ta’lim muassasalarida sifat menejmenti tizimining raqobat muhitidagi ahamiyatini yaqqol namoyon etadi. Tahlil natijalariga ko‘ra, sifat menejmenti tizimi muassasalarning strategik rivojlanishida asosiy boshqaruv vositasi sifatida xizmat qiladi. Ayniqsa, strategik boshqaruv va mijozga yo‘naltirilganlik tamoyillari ta’lim

muassasalarining bozordagi muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu elementlar orqali muassasalar iste'molchilar ehtiyojlarini chuqur o'rganadi va ularga mos xizmatlar taklif etadi, bu esa ularning raqobatbardoshligini oshiradi.

Ta'lim sifati va kadrlar salohiyati esa xizmatlar samaradorligini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlar hisoblanadi. O'qituvchilarning malakasi, innovatsion pedagogik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Monitoring va baholash tizimi esa sifat menejmentining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u orqali ta'lim jarayonidagi kamchiliklar aniqlanadi va ularni bartaraf etish choralarini ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish nodavlat ta'lim muassasalariga bozorda ustunlik yaratadi. Zamonaviy sharoitda raqamli ta'lim vositalari, onlayn platformalar va interaktiv metodlar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Shu bilan birga, ISO standartlari asosida sifat menejmenti tizimini joriy etish muassasalarning ishonchliligini oshiradi va ularning xalqaro darajada tan olinishiga xizmat qiladi.

Resurslarni samarali boshqarish va ichki audit tizimining mavjudligi esa boshqaruv samaradorligini oshiradi. Ushbu elementlar orqali muassasa o'z faoliyatini nazorat qiladi, xatoliklarni kamaytiradi va mavjud resurslardan optimal foydalanadi. Uzluksiz takomillashtirish tamoyili esa sifat menejmentining asosiy g'oyasi bo'lib, u orqali muassasalar doimiy rivojlanishga erishadi. Umuman olganda, sifat menejmenti tizimini kompleks joriy etish nodavlat ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish, ularning bozordagi mavqeini mustahkamlash va barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, raqobat muhitida nodavlat ta'lim muassasalarini strategik rivojlantirish jarayonida sifat menejmenti tizimi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, u ta'lim xizmatlarining barqarorligi, samaradorligi va

bozordagi raqobatbardoshligini ta'minlaydi. O'rganilgan jihatlar shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti faqat ichki boshqaruv vositasi emas, balki ta'lim muassasasining uzoq muddatli strategik maqsadlariga erishishini qo'llab-quvvatlovchi kompleks tizim sifatida namoyon bo'ladi. U ta'lim jarayonini doimiy takomillashtirish, resurslardan samarali foydalanish hamda iste'molchi ehtiyojlariga moslashish orqali muassasaning bozordagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, nodavlat ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini yanada rivojlantirish uchun bir qator takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, ta'lim jarayonida sifatni baholash va monitoring qilish tizimini raqamlashtirish orqali shaffoflik va tezkorlikni oshirish lozim. Bu boshqaruv qarorlarining aniq va samarali bo'lishini ta'minlaydi. Shuningdek, xalqaro sifat standartlarini joriy etish va akkreditatsiya jarayonlarini kengaytirish orqali ta'lim muassasalarining global ta'lim bozoridagi raqobat imkoniyatlarini oshirish mumkin.

Bundan tashqari, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini muntazam oshirib borish, ularni zamonaviy pedagogik va innovatsion yondashuvlar bilan qurollantirish sifatni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ta'lim jarayonini iste'molchi ehtiyojlariga yaqinlashtirish, ya'ni talabalar va ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish ham strategik rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, ta'lim xizmatlarini diversifikatsiya qilish va innovatsion dasturlarni joriy etish orqali muassasalarning raqobatbardoshligini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bush T. Educational Leadership and Management: Theory, Policy, and Practice. (Textbook). Sage Publications, London, 2020. 232 p.
2. Hoy W.K., Miskel C.G. Educational Administration: Theory, Research, and Practice. (Textbook). McGraw-Hill Education, New York, 2013. 576 p.

3. Harvey L., Green D. Defining quality // Assessment & Evaluation in Higher Education. 1993. Vol. 18, No. 1. P. 9–34.
4. Dill D.D. Quality assurance in higher education: Practices and issues // Higher Education. 2007. Vol. 54. P. 479–495.
5. Brown A. Skills and learning in the knowledge economy // Oxford Review of Economic Policy. 2003. Vol. 19, No. 2. P. 253–269.
6. Новиков А.М. Управление качеством образования: теория и практика. (Darslik). Москва: Эгвес, 2018. 288 с.
7. Клячко Т.Л. Развитие образования в России: проблемы и перспективы // Вопросы образования. 2020. №2. С. 45–60.
8. Rasulov D.A. Nodavlat ta'lim muassasalarida sifat menejmentini takomillashtirish: 13.00.01 – “Ta’lim nazariyasi va tarixi” PhD ilmiy darajasi dissertatsiyasi/Toshkent davlat pedagogika universiteti, 2021
9. Abdulkarimov A.A. Ta’lim xizmatlari bozorida sifat menejmenti tizimini rivojlantirish // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. 2022. №3. 45–52 b.
10. Raximov M.R. Ta’lim menejmentida innovatsion yondashuvlar asosida sifatni boshqarish - T.: 2020. PhD. diss. avtoref. 12-15 b.